

Vzpomínka na Bohuslava Beneše

In Memoriam Bohuslav Beneš

Zdeněk ŘEHÁK¹ & Josef BRYJA²

¹Katedra zoologie a ekologie, Přírodovědecká fakulta MU, Kotlářská 2, 611 37 Brno

²Oddělení populační ekologie, Ústav biologie obratlovců AV ČR, Květná 8, 603 65 Brno

došlo 20. 9. 2003

Jako blesk z čistě oblohy nás zasáhla šokující zpráva o náhlém úmrtí našeho kolegy a učitele Bohuslava BENEŠE, prom biol. (23. 1. 1943 – 3. 2. 2003), zoologa Slezského zemského muzea v Opavě. Díky elektronické poště se zpráva šířila jako lavina a všem musela vyrazit dech. Profesionální dráha Bohouše včetně jeho bibliografie již byla zhodnocena v “domovském” *Časopise Slezského zemského muzea v Opavě* (52: 185–190, 2003); na jeho aktivity coby muzejního i terénního zoologa vzpomínají také M. ANDĚRA (*Živa*, 51(2): xx, 2003) a P. ŽDÁREK (*Zprávy ČSO*, 57: 67–69, 2003). Odkazujeme tedy čtenáře zajímavější se o jeho životní osudy a tvorbu na výše uvedené články.

My jsme Bohouše poznali při řadě neformálních nezapomenutelných setkání v jeho pracovně v horním poschodí muzejní budovy na Masarykově třídě v Opavě. Už při zazvonění na venkovní zvonek jsme mohli slyšet jeho zdánlivě otrávený hlas v reproduktoru, kterým dával najevo, že jej čeká tak neoblíbená pěší túra dolů ze schodů, aby nám otevřel, a hned poté ještě horší stejná cesta nahoru, plná charakteristického funění a pokašlávání s častými zastávkami, aby nám něco veledůležitějšího sdělil. My však věděli, že tak činí, aby se vydýchal. Nyní po letech, když si uvědomíme, že takových návštěv měl za den asi více, se mu již moc nedivíme. Kdo by jej neznal, musel by jej na základě prvního dojmu považovat za morouse, kterého kontakt se člověkem jen obtěžuje. Ale již první rozhovor bedlivému pozorovateli ukázal, že za ironickými a místy i uštěpačnými poznámkami se skrývá laskavost. Nemůžeme ani nechceme hodnotit široké pole jeho působnosti. Na začátku entomolog, přesněji lepidopterolog, po příchodu do muzea v roce 1965 byl pak více než 37 let muzejním zoologem se zaměřením na vertebratologii, obzvláště ornitologii a teriologii. Uchvátil nás svojí dobře utajovanou erudicí a širokým přehledem. Mnohé jsme se od něj naučili. Jistě není náhoda, že první naše odborné články prošly jeho rukama a byly publikovány v *Časopise SZMO*.

První z autorů vzpomínky se s ním poprvé potkal na počátku 80. let 20. století na tehdy populární okresní přehlídce Středoškolské odborné činnosti v Opa-

vě, kde spolu zasedli do jedné z hodnotících porot. O tom, že si měli co říci, svědčí fakt, že jejich rozhovor se protáhl dlouho do noci a poté Bohouš neváhal a počkal, byť unaven na první ranní vlakový spoj do Ostravy, kde jeho nový kolega v té době bydlel. Mezi oběma se pak rozvinula spolupráce zaměřená na výzkum netopýrů. Možná to byl zrovna on, kdo může za to, že první z nás se stal chiropterologem. Bohouš totiž patřil v 80. letech k několika málo zoologům na severní Moravě, kteří se věnovali také výzkumu netopýrů a netopýry dokázali identifikovat. První konzultace se nesly v duchu výskytu netopýrů ve Slezsku. Několik dlouho plánovaných společných projektů, nejvýznamnější z nich Netopýří Slezska, bohužel, zůstalo nedokončeno. V polovině 90. let 20. století oba autoři příspěvku (první v té době již VŠ pedagog a druhý ještě student) zahájili v Poodří intenzivní výzkum drobných terestrických savců a netopýrů a konzultace s Bohoušem se stávaly pravidelnými. Jeho zkušenosti muzeologa napomohly správné fixaci a konzervaci materiálu z odchytů a není divu, že téměř veškerý materiál z Poodří, ale i jiných oblastí skončil právě v pečlivě udržovaných vertebratologických sbírkách SZMO. Také jeho postřehy terénního zoologa byly pro nás neocenitelné. Asi jen on byl schopen poznat rejse černého na pět metrů, prý podle sotva viditelné bílé tečky u oka. Věříme, že měl rejsece “v oku”. Dověděli jsme se i o dalších znacích chybějících v určovacích klíčích, např. o určování stáří rejsků podle obrusu chlupů na ocase apod. Přínosnými byly i jeho praktické rady, jak na který druh drobného zemního savce vyžrát, v jakém prostředí a jak ulovit například rejseka horského či myšivku horskou. Jeho neuskutečněným snem bylo ulovit v Beskydách hrabošika tatranského. Snad v tom bylo trochu nadsázky, snad skutečné přesvědčení. Pro druhou možnost hovoří stovky rozmístěných padacích pastí. Když se druhý z nás pochlubil o nějakém výjimečném nálezu, např. o nejvyšším nálezu myšky drobné nebo myšice temnopásé, vždy vychrlil alespoň pět dalších lokalit nejméně stejně vysoko položených. Musel mít ty Beskydy a Jeseníky dobře prochozené. Svůj “rajón” – severní Moravu a Slezsko dokonale znal, měl perfektní přehled o výskytu zoogeograficky zajímavých druhů, jakými jsou křeček, sysel, myšice temnopásá, myšice malooká, rejsek horský, myšivka horská a další.

Ač to měl v hlavě dobře srovnáno, nikdy nedával na odiv svoje znalosti, nepokoušel se nás nikdy poučovat a myslíme si, že i přes mnohé ironické poznámky nás měl svým osobitým způsobem rád. Nedá se říci, že by byl člověkem příliš společenským, ba naopak. Odmítal se účastnit okázalých akcí; k účasti na konferencích musel být mnohdy nucen, většinou marně. Měl originální nápady, ale jejich realizaci svěřil nezištně do našich rukou. My v té době mysleli, že tak činil z pohodlnosti. Nyní si to ale už nemyslíme a víme své. Současná snaha či nutnost většiny zoologů prezentovat za každou cenu výsledky své práce v tisku nebo na konferencích mu byla bytostně cizí, bohužel někdy ke škodě věci. Připadal nám mnohdy jako poslední mohykán, kterého se příliš nedotýkají události vně jeho pracovní. Představoval pro nás jakýsi relikv klasickeho muzeologa. Už jeho pracovní svém zdánlivým chausem tomu nasvědčovala. Šokující pro nás však bylo, že se v hromadách tiskovin na svém stole dokonale vyznal a nikdy nic nemusel hledat. Druhý z nás dodnes vzpomíná, jak si Bohouš zavedl speciální složku s jeho jménem a uložil ji na čestné místo na svém pracovním stole. Několik let tam tato složka spočívala beze změny polohy, až vzniklo podezření, zda ji vůbec někdy otevřel. Dodnes nevíme, ale při každé návštěvě byl vždy “v obraze” a byl schopen navázat na předchozí rozhovor, jakoby se odehrával teprve včera. O jeho systematickosti svědčila pečlivě udržovaná kartotéka nálezů, vzorně udržované sbírky, na které byl také náležitě pyšný. Za vzpomínku stojí, s jakou pietou až posvátnou úctou otevíral skříně a vytahoval zásuvky s vycpanými netopýry. Na to se prostě nedá zapomenout. Byla v něm, skromném člověku, neokázalá, navenek těžko zjištělná pokora. Je nám líto, že se nám nepodařilo být s ním v terénu a poznat jej přímo v “akci”. Pro jeho nejbližší spolupracovníky to musely být nezapomenutelné okamžiky.

Možná byl trochu rebel, neskrývaně kritizující, co se mu nelíbilo. Ale kritizoval tak, aby neublížil. Za jeho špatně maskovanou slupkou nevrleho člověka ale byla pro toho, kdo chtěl vidět, ukryta laskavost a snaha pomoci. Nikdy neměl potřebu někoho urážet, nesnížil by se k vulgárnostem a neetickým projevům, se kterými se můžeme dnes mnohde setkat. Snad tím trpěl, mnohé nosil uzavřeno v sobě a my se můžeme jen domnívat, co se ukrývalo v jeho nitru. Ač se jevil na první pohled jako těžko přístupný člověk, vyzařovala z něho jakási “aura”, která nás natolik zasáhla, že se nám asi nikdy nepodaří jej vypudit ze své mysli. A proč taky? Jen ať tam vězí! Určitě je mu s námi dobře.